NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În ediția de față a BIBLIEI de la 1688 se urmărește redarea textului într-o formă cît mai apropiată de ceea ce se presupune că era româna veche în epoca respectivă. Observațiile atente asupra ediției *princeps* și asupra celor două manuscrise, 45 și 4 389, au determinat colectivul de editori să ajungă la următoarele principii de transcriere a slovelor chirilice susceptibile de interpretări:

a) ѕ final postconsonantic a fost transcris prin *-u*, dar neexistînd nici un indiciu sigur de echivalență fonetică a lui cu ъ (ierul mic) final, acesta din urmă nu a fost notat.

b) ѕ final după vocală, întîlnit destul de rar în cele trei texte, a fost transcris de asemenea prin *-u*: дє сащѕ (de sațiu).

c) ю final, notat cu remarcabilă consecvență în formele de perfect simplu, pers. I sg. (мѫ скѕлаю = mă sculaiu), în derivatele cu sufixul *-tor* (жѕдекѫторю = judecătoriu) și în finalul unor substantive terminate în consoană (черю = ceriu) sau în vocală (граю = graiu), a fost transcris prin *-iu*.

d) ѣ în poziție *e* (чѣрє = cêre) și în poziție *i* (єгуптѣнїн = eghiptênii) a fost transcris prin *ê*, în restul cazurilor el fiind transcris, ca de obicei, prin *-ea*. Tot prin *ê* a fost transcris uneori și ꙗ (мѕꙗрє = muiére), datorită frecventelor alternante cu ѧ; în restul cazurilor, ꙗ a fost transcris prin *ia* (тъꙗт = tăiat, дєспѕꙗт = despuiat) sau *ea* (нѣѧм = neam, ne-am, диминѣаца = dimineața) (pentru detalii, vezi *Studiul lingvistic*, p. 49 — 51).

e) ѧ în poziție *-e*, *-i* (жѕнгѧрє, вѣтрилєлє) a fost transcris tot prin *ê* (junghêre, vêtrilele). În celelalte cazuri, ѧ a fost redat prin diftongii *ea* și *ia*. În unele cuvinte de origine slavă, cu ѧ în etimon, slova a fost transcrisă prin *ea*, *ia* chiar dacă în silaba următoare erau *e*, *i* (нєпрїѧтнинѕл = nepriiatinul, бѫрїн = boiarii). În poziție finală, ѧ a fost transcris în cîteva cazuri prin *-ă*, din considerente de morfologie istorică (апропїѧ = apropiă, жѕнгїѧ = junghiă).

f) Deși valoarea dominantă a lui ъ este aceea de *ă*, iar a lui ѫ, aceea de *î*, numeroasele cazuri de alternanță grafică au impus transcrierea lor potrivit pronunției actuale (мънтѕи/мѫнтѕи=mîntui; гърлъ= = gîrlă; къръриле = cărările etc.), inclusiv celei dialectale (мънїє = mănie, пъинє = păine, нънъ = pănă, рѣдика = rădica, рѣникїн = rănichii).

g) Frecventa alternață a consoanelor *-ș/-și*, *-ț/-ți* (сорц / сорци = sorț/sorți, гръиц / гръици = grăiț / grăiți, скосéш/скосéши = scoseș/scoseși), se reflectă ca atare în textul ediției de față.

h) ч final suprascris a fost transcris uneori prin *-cc*, în spiritul textului (нич = nice, къч = căce).

i) ѵ și ѵ au fost transcrise prin *i* chiar în cazul cuvintelor străine: єгѵптѣнїн (eghiptênii), кѵр (chir).

j) În cazurile foarte rare cînd ъ are valoare de *i*, el a fost notat ca i: ѳпънс = împins.

k) Dintre semnele diacritice, singurul cu valoare fonetică, chendima, a fost transcris prin *i*: мѫ̑шиле = mîinile, л̑ѕ = lui.

l) Vocalele și consoanele duble au fost redate întocmai (чєтаатє = cetaate, саамъ = saamă, дрептаатє = dreptaate, Ѳнна = Anna, Ѳрран = Arran).

Unele slove chirilice au fost transcrise în conformitate cu normele ortografiei actuale:

1) є la început de cuvînt sau de silabă a fost redat fie prin *ie* (ва єши = va ieși, кое = voie, плоае = ploaie), fie prin *e* (ел = el, ера = era, єши = eşti, мнє = mie, єи = ei, скрнє = scrie).

2) ѧ inițial a fost transcris prin *ia* (ѧстє = iaste, съ ѧи = să iai) dar și prin *ea* (прє ѧ = pre ea); aceeași literă precedată de ѣ a fost redată prin *ea* (ачѣѧ = acêea).

3) Potrivit acelorași norme, ѣ final a fost transpus prin *ia* în ачещѣ (aceștia).

4) ѳ urmat de *n* a fost transcris *î* sau *în* (ѳнълцимє = înălțime, ѳноѧщє = înnoiește), iar înaintea labialelor *p* și *b*, *îm* (ѳпърат); urmat de *n*, ѳ a fost redat însă și în acest caz prin *î* (ѳпърат = împărat).

5) Cuvintele compuse au fost ortografiate potrivit normelor actuale (бинє кѕвѫнтавою = binecuvîntavoiu, ѕнтдєлємнѕл = untdelemnul), cu excepția situațiilor în care termenii își păstrau autonomia și, în consecință, aveau o flexiune proprie (ѕнтѕлѕи дє лємн = untului de lemn).

6) Regulile ortografice actuale au fost aplicate și în cazul în care slova chirilică a fost transcrisă prin două litere latine (сѣѕ = se-au).

BDD-B788-08 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:44:31 UTC)

7) Restul semnelor chirilice au fost transcrise potrivit valorilor cunoscute.

La transcrierea textului au fost coborîte în rînd suprascrierile, întregindu-se tacit toate prescurtările marcate prin titlă, cu excepţia cuvintelor cu pronunţie variabilă, la care întregirea s-a făcut între paranteze unghiulare (< >) potrivit contextului imediat : ѡ҃н сѣтѫраръ = şi s<ă> săturară ; ѡ҃н спѣмѧнтѣзе = şi să s<e> spămîntêze etc. ; nu a fost întregită în nici un fel vocala finală (*i*) după consoanele *m*, *ş* şi *l* din motivele amintite mai sus, chiar dacă în cazul ultimei consoane soluţia nu e cea potrivită şi pentru ms. 4389. De altfel, numărul prescurtărilor prin contragere este destul de mic în cele trei texte: blgorodnie (blagorodnie), bgloslovi, blgslvi, (blagoslovi), blstema (blestema), ciste (cinste), Dvd (David), dmn (domn), dh (duh), dmnie (domnie), Iil (Israil, Izrail), Dmnzeu — Dmnzău (Dumnezeu — Dumnezău), împrat (împărat), Is Hs (Isus Hristos), Izl (Izrael) împrat (împărat), mlă (milă), mlstiv (milcstiv), mrte (moarte), mrtul (mortul), sfţi (sfinţi).

Tot în mod tacit au fost corectate şi greşelile de tipar (foarte puţine, de altfel) din ediţia *princeps:* (în loc de царъ (greşit), каръ = cară ; în loc de черелѣи = cerelui, черюлѣи = ceriului ; în loc de пестре копселе=pestre copsele, прєстє коапселе= preste coapsele etc.). Alte erori, omisiunile şi întregirile de text din părţile deteriorate au fost marcate prin paranteze unghiulare însoţite de note, iar repetiţiile şi cuvintele de prisos au fost puse între paranteze drepte ([ ]).

Parantezele şi indicaţiile copiştilor celor două manuscrise au fost de asemenea marcate prin note, iar în aparatul critic s-au dat toate notele liminare cu variante lexicale şi comentarii ale copiştilor, ce au legătură directă cu textul (cu excepţia concordanţelor biblice marginale, care nu interesează prezenta ediţie). Sfîrşitul textului din fiecare coloană facsimilată a ediţiei *princeps* în această ediţie a fost marcat printr-o bară oblică în toate celelalte patru coloane ce însoţesc pe pagini facsimilul.

La editarea celor trei texte, am folosit ortografia şi punctuaţia de azi, notînd, în plus, accentele cuvintelor comune în cazul abaterilor de la normă, iar pe cele ale numelor proprii, ori de cîte ori acestea sînt marcate.

Versetele textelor au fost redate prin paragrafe distincte, potrivit *Bibliei* moderne, iar neconcordanţele de segmentare şi de numerotare au fost marcate prin paranteze drepte ([ ]).

BDD-B788-08 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:44:31 UTC)